

Szemes Péter

Magfakadás

Pál Péter *Digitális freskók* című kötetéről

A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a muravidéki magyar könyvkiadási döntnökök részéről a megelőlegezett bizalom jelének is tekinthetjük a fiatal lendvai alkotót, Pál Péter első verskötetének megjelentetését. Még akkor is így van ez, ha a megmaradásért, a szellemi folytonosságért, az anyanyelvi kultúráért más eszközök mellett írott szóval küzdő közösség számára minden helyben születő kiadvány különleges értékkel bír: életjel, szívdobbanás. Melyekre létszükség van, hiszen ifjú költő – az azóta távolba szakadt és elhallgatott Fodor Árpád – debütötete (Remény a kő alatt) legutóbb 2005-ben látott itt napvilágot, a legfiatalabb, többkönyves szerző pedig a negyvenes éveit derekán járó Halász Albert. S akkor is, ha Pál Péter – amint a hátsófül ajánlásában Bence Lajos fogalmaz – „valósággal beleszületett” a lokális literatúrába, amit Szűnyogh Sándor-díja is igazol, illetve azok a versmondóként elért sikerek (legfrissebb ezek közül a Radnóti-diploma), melyek a szövegek tolmácsolásával, az előadó-művészeti oldalról közelítve a minőség követelményének megerősítésén túl nyilvánvalóan segítettek számára az indulást, a vers, mint műalkotás törvényszerűségeinek felfedezését, megismerését. Mindezekkel együtt – noha a kétségkívül tehetséges fiatalember az elmúlt időszakban több helyi fórumon, a Pannon Tükörben és egy, a szlovéniai nemzetiségi irodalmak teljesítményéből válogató antológiában (Nyelvből nyelvbe) is publikált – korainak, kissé elhamarkodottnak érezzük, hogy azonnal kötetel kezdte pályáját. Fejlődése szempontjából talán szerencsésebb lett volna végigjárni az addig vezető megszokott, kitaposott alkotói ösvényt és hosszabb csiszolgatás, érlelés, s főként jóval több rangos folyóirat-megjelenés után kiadni első verseskötetét. Ha valakit, egy tizenhét éves ifjút igazán nem hajt e tekintetben a tatár. Arról nem beszélve, hogy a korpusz nyilvánvalóan tartalmaz olyan darabokat is, melyeket egy érettebb költő már nem vállalt volna, s olyan megoldásokat is,

melyeket bizonyára jobbakkal, a műegészhez inkább illeszkedőkkel cserélt volna fel, elkerülve az esetlegesség látszatát, a szerkesztő számára pedig lehetőség kínálkozott volna bővebb, erősebb anyagból válogatva igazán ütős kötetet összeállítani, melyre felkaphatja fejét a tágabb irodalmi közvélemény, olvasóközönség is. Ám túllépve e gondolatfutamon, számos komoly érték rejtőzik a Digitális freskókban, melyet kiemelhetünk.

Mindenekelőtt a bevett korosztályi megnyilvánulási forma, a szlem térhódítása idején a hagyományosabb költői eszközökhöz, beszédmódhoz és a lírai hagyományokhoz való viszony. Egyfelől – ahogy Tari István fogalmaz – „rímes nyelvi játszadozásaiban, betűrímekre, kírímekre, hangulatos kecskerímekre, komikus kancsal rímekre fűzött képeiben, e rímek versszervező szertelenségében” meglepő ritmuserzék és nyelvtehetség, szövegszövési potenciál mutatkozik meg, s még komolyabb gyakorlatokat is fellelhetünk itt, mint a Kupánvágott költemény k-p-hangos, a Leszel-e alliteráció- vagy az Aki elköszönni bús soráthajlás-játéka. Utóbbiban például így ír:

„Aki elköszönni bús...
lakodni kár...
tyázni nem kell...
emetlen lám...
pafényben ég...
és föld a távolság...
ot kimérem én...
ekelek nektek most...
anában de majd...
nem
még nem...
es gáz”.

Mivel a kötet első részében ilyen jellegű – bizonyára korábban keletkezett – textusok dominálnak, hajlamosak lehetünk bedőlni a szerzőnek, és elhinni, hogy valóban csak szórakoztatni akar, és azért avatja vers-

témává az élet hétköznapi dolgait, jelenségeit (mint a rágógumiba lépést /Rágó-lerázás/, a szőnyegre folyt görögdinnyelevelet /Görögdinnyelé-folt/ vagy a nyár elmúlását /Beszéd a nyárhoz, elvonulásakor/), hogy megmutassa, lám, bármiről tud írni, amit lát vagy tapasztal. Ám közvetlen élményeiben, az iskola vagy az otthon kis történeteiben is meglátja a műalkotássá formálás lehetőségét, mint a Gondolat kis szikrájában:

„A némaság zűrzavarában,
Fakult képek ölelésében
ülök: én.
S míg a kandallóból
lábam elé hömpölyög
egy szikra, kétségtelen:
maga a jel jele.
Nézem csak,
mit művel a por,
s a száraz levegő vele.”

S a könnyedségen túl létbölcseleti kérdések merülnek fel (Kör), megjelenik az önmaga-keresés (Keresem az Édenkertet), a másik világgal való kapcsolat, a metafizika (Az égiekről; Bizalmas beszéd; Időről és térről; Kezdettelen, végtelen). A néhol vaskos humort, a kimondott vagy sejtetett trágárságot (például a Tűlző versben: „Nagy rohamban unatkozom, / nincs időm, hogy lecsapjam, (mármint a legyet – SZP) / lélegzetem is eláll végül: / itt a ritmust elba... / izé: becsaptam.”) ellenpontozza szép szerelmi lírája (Cifra szavaimmal, Hozzám se tévedsz, Sejtem, Hozzád¹), a görög mitológia és az antikvitás idézése (Kalandor, Görög délután) vagy a környezetvédő

¹ Ez utóbbi a kötet egyik legjobb verse, mely egyúttal folytatja a Szúnyogh Sándor-Bence Lajos-C. Toplák János-Halász Albert vonal avantgárd lírahagyományát is:

„Szavaid hullámai
által szeretnék
hajótörötté válni.
Szeretném lakatlan
tájakon is
a nevedet kiabálni.
Meglenni vágyom
mosolyod Atlantiszát,
oxigénpalack nélkül
le
me
rül
ni
hozzád.”
hozzád.”

erkölcsiség. A Másféle ima mellett utóbbit példázza a zárlatában lazán feloldott Nejlonzacsokó is:

„Forgalmas út közepette
szennyező nejlonzacsokót
táncoltat a szél.

Felvegyem, vagy ne?
Ez itt a dilemma.

Ha kifutok érte,
kockáztatom az életem.

Ha ott hagyom,
a Földet teszem kockára,
bár az is kerek.

Mégis megteszem,
nem tudom, mi vezérelt.
Talán csak a feliratot
akartam rajta látni.”

Ugyancsak meghatározó a kötetben a lírahagyományhoz való viszony. A klasszikusok, Petőfi, Ady és főként József Attila (Ha nem is, akkor is; Unalmas leírás) hatása mellett természetszerűleg megjelennek a muravidéki minták is: Szúnyogh Sándor, részben C. Toplák János, Halász Albert erősen és mindekelőtt Bence Lajos. Bence poézisét érezhetően – és nagyon helyesen – egyfajta iránymutatónak, fontos viszonyítási pontnak tekinti a fiatal alkotó², nemcsak versformát (E vidék, Egy márciusi kép, Peremvidéki előhang, Anélkül), konkrét szövegrészeket is átvesz tőle (a Bor és vers „deszkarepedése” például az Új Argóban és a Kalandorban is megjelenik). Mégsem epigonizmusról van itt szó, hiszen a szerző sajátjává formálja a kölcsönzéseket, kéznyoma mindenütt rajta van versein, hűen a „válaszd magad tonalitásod” (Válaszd magad) ars poétikájához. Mindezt mi sem bizonyítja jobban, mint az Unalmas leírás „tavasz-zárás” kifejezése, ami játékoságában is bravúros utalás a Szúnyogh Sándor, Szomi Pál és Varga József nevei fémjelezte 1972-es Tavaszvárás antológiára. De az elődök örökségének vállalása determinálja

² Bence egyébként éppígy tekinti Szúnyogh költészetét és hasonlóképpen vesz át tőle szövegrészeket.

témaválasztását is. Korát meghazudtoló érettséggel nyilvánítja ki markáns lírai állásfoglalását a muravidéki magyarság sorskérdéseiben, büszkén vallja meg személyes identitását, közösséghez-tartozását, eltéphetetlen kötődését az édes anyanyelvhez, a szülőföldhöz. Átérzi – nyilvánvalóan versmondó-múltjából fakadóan is – a szép magyar szó varázsát, mágikus búvkörének védelmére, használatának pontosságára int (A falu nevében), hiszen tudja: annak erejében rejlik a megmaradás. Ilyen sorokat találhatunk a korpuszban: „A hajszálak délre / hajlottak / letepertek minket / a levegővételek” (Lekakálomén – a cím itt magatartásformára utal), „Van még keresnivaló ott, / ahol a nagy stopperóra / nem zakatol” és „A kivándorolt meggyőződés, / átvitt értelmű, / befelé hatoló / expresszió” (Talizmán és tojás), „Lerombolt kisváros gyűjti / csak gyűjti az / elveszett keringők / sorait” (Véletlen csend), „Mert virradni kéne immáron mindenek” (Egy márciusi kép), a legemelkedettebb és leginvenciózusabb azonban a Kínköltészet e passzusa: „gondolat-tolvaj űző tudatlan kasza-kalapálás / a sík vidék szülőhangja feltámadásra hív”. Aki a mezei munkaeszköz vasának helyreigazításából – ami a paraszti élet egy igen profán aktusa – az egyszervoltakért kondított lélekharang élehangját hallja ki, az igazán megérti az „elvonat értelmű / szellem-anatómiát” (Komoly nap), a Kánaánból átszűrődő tengermorajlást (Szavak mögött). S joggal kéri a Fentvalótól, az E vidék mellett a tájszerelem másik szép, fiúi vallomása, a Peremvidéki előhang zárlatában:

„Hordozzuk titokban,
kockacukor-módra
a kávéban,
mint felhő a madarat,
mint sivatag a Tuaréget,
a felismerést.
Azt, hogy egy és egyetlen,
elcserélhetetlen és
összetéveszthetetlen
kis peremvidék
dalnokai vagyunk.
Kikérjük magunknak,
mi nem gyászolunk,
ajkunk a víg nótához
szokott.
Add, Uram, kérlek,

hogyan kedve legyen még
Halicanum utódjainak
(mert ugye így hívták),
hogyan kiszolgáltató tényeinek
krónikája fakuljon el
a nagy kódexben,
termő földre essék,
ki hová esni vágyik,
s igéinket is
tisztább kürttel hirdessék.”.

Pál Péter Digitális freskók kötete, ahogy – a Murán napozó sziréneket is megidéző – címadó verse és Császár Szebasztiján nagyon találó fedélgrafikája (a Sixtus-kápolna mennyezetfreskója Ádám teremtését ábrázoló részletének Úr-alakja itt egy Enter billentyűt készül lenyomni) is megerősíti: hagyomány és modernség kettősségét hordozza. Egy mai tizenéves fiatal hiteles és értékes alkotói válasza a mindennapok kihívásai és nemzedékének problémái mellett a nemzetiségi lét nagy kérdéseire. S ha az elkövetkezőkben költészetében tovább erősödnek az itt megcsillanó értékek, szép és magasan ívelő pályára nyitányának lehattunk első verseit olvasva tanúi, és biztosak lehetünk benne, hogy a muravidéki magyar irodalom vetése termékeny talajban sarjadzik tovább és bőséges termést hoz majd, mindannyiunk javára, örömére.

Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2014